

зв'язків. Це пов'язано з тим, що в процесі міжкультурного професійного спілкування необхідно враховувати етно- і соціокультурний тип свого партнера.

Отже, культурологічна модель підготовки фахівця економічного профілю залежить від того, наскільки успішним буде включення студентів у світові політико-економічні і культурні стосунки, як органічно навчальний процес поєднуватиме в собі прояви культури національної і загальнолюдської. Тому в поняття професійної культури економіста, як один з важливих компонентів, має бути включена міжкультурна компетенція, що надає можливість активно використовувати систему культурологічних знань і особистого досвіду в економічній діяльності. Тільки володіючи цими знаннями, можна правильно інтерпретувати мовну і немовну поведінку носіїв мови. Відтак, одним із важливих компонентів підготовки таких фахівців необхідно визнати формування міжкультурної компетенції впродовж всього вузівського курсу навчання іноземній мові.

Література

1. Яценко Ю.В. Сутнісний зміст формування іншомовної комунікативної компетентності у студентів ВНЗ / Ю. В. Яценко // Вісн. Черкас. нац. ун-ту імені Богдана Хмельницького. Сер.: Пед. науки. — 2009. — Вип. 149. — С. 57–59.

2. М'язова І.Ю. Міжкультурна комунікація: зміст, сутність та особливості прояву (соціально-філософський аналіз): автореф. дис. ... канд. філос. наук : спец. 09.00.03 / І. Ю. М'язова; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2008. — 18 с.

УДК 811.112.2'42:37:37.016.3-057.87

Островська І.Г.

старший викладач кафедри німецької мови

Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана

МІЖКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНЦІЯ ЯК СКЛАДНИК НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

***Анотація.** У статті розглянуто сутність міжкультурної компетенції і деякі аспекти і методи її формування у студентів економічних спеціальностей з урахуванням сучасних тенденцій освіти в контексті глобалізації і зміцнювання міжкультурних контактів.*

***Abstract.** In the article the essence of intercultural competence and some aspects and methods of its forming of students majoring in economics in accordance with modern educational trends in the context of globalization and intense cross-cultural contact are considered.*

***Ключові слова:** культура, міжкультурна компетенція, міжкультурний компонент, інтерактивні методи навчання.*

***Key words:** culture, intercultural competence, intercultural component, interactive methods of teaching.*

В умовах світової глобалізації та розвитку інтеграційних процесів у науковій, економічній, технічній, освітній та інформаційній сферах усе більшого значення набуває не тільки дослідження, а також володіння та застосування поняття міжкультурної компетенції. За останні десятиріччя дослідження міжкультурної

компетенції в економіці, особливо у сфері міжнародного менеджменту, стало важливою наукою. Цьому сприяє постійне зростання міжнародних контактів між представниками різних країн та культур. У процесі міжнародного спілкування стає зрозумілим той факт, що культурні відмінності відіграють важливу роль у ділових відносинах і можуть суттєво вплинути на кінцевий результат співробітництва.

Німецький вчений Ю. Болтен вважає, що «без комунікації не було би (між)культури. (Між)культура це щось, що відбувається між різними життєвими світами. (Між)культура і є потім ознакою цієї події» [1].

Актуальність статті полягає в тому, що міжкультурна комунікація та міжкультурна компетенція є важливими складниками у навчанні іноземної мови економістів будь-якої спеціалізації, які дають їм можливість бути рівноправними партнерами у міжнародному співробітництві. Без уміння спілкуватися мовою іноземного партнера, без знань про національно-культурні, релігійні, політичні і соціальні особливості неможлива ефективна професійна діяльність. Тому невід'ємним складником викладання іноземної мови у вищих навчальних закладах економічного профілю є не тільки фахове і комунікативне, а й міжкультурне спрямування та підпорядкування методів, матеріалів і прийомів викладання досягненню кінцевої мети — виробленню вмінь та навичок усного та письмового спілкування випускників університету іноземною мовою у відповідних сферах економіки, науки та повсякденної діяльності. Такий підхід у викладанні іноземних мов забезпечує підвищення рівня професійної, міжкультурної компетенції та загальної культури студентів.

Дослідження, що стосуються проблем комунікативної і міжкультурної компетенцій переважно належать американським, західноєвропейським та російським дослідникам. Серед них, Ю. Болтен, О. Бондаренко, С. Тер-Минасова, У. Гудікунст, С. Кім, Г. Єлізарова, В. Фурманова, Г. Хофстеде та інші. Так, Ю. Болтен дає таку дефініцію: «міжкультурна компетенція — це успішна цілеспрямована комбінація індивідуальної, соціальної, професійної і стратегічної поведінки в міжкультурному контексті» [1]. В. Гудікунст пише, що «міжкультурна компетенція містить у собі знання, мотивацію й уміння спілкуватися адекватно та ефективно з представниками інших культур» [2].

Г. Єлізарова вважає, що «міжкультурна компетенція — це компетенція особливої природи, а саме — це спроможність здійснювати міжкультурне спілкування за допомогою створення спільного для комунікантів значення того, що відбувається, й досягати позитивного для обох сторін результату спілкування» [3].

При навчанні студентів спілкуванню іноземною мовою дуже важливим є використання міжкультурного компонента, тому що за думкою деяких дослідників, він є основою формування міжкультурної компетенції.

Слід взяти до уваги дослідження А. Кнапп-Поттхоффа [4], який виділяв *афективний, когнітивний та стратегічний (у деяких дослідженнях — оперативний) компоненти*. В основі афективного компонента лежать емпатія та толерантність, де толерантність розглядається як принцип міжособистісної взаємодії, моральна цінність та якість людини, яка має настанову на діалог,

розуміння та прийняття іншого. З поняттям толерантності пов'язане поняття емпатії, здатність перевтілення в іншу людину з ціллю розуміння її думок та вчинків. В основі другого компонента — когнітивного — лежать знання про рідну культуру та культуру країни, мова якої вивчається, а також загальні знання про культуру та комунікацію. Стратегічний компонент містить вербальні, навчальні та дослідницькі стратегії студента; принципи навчання (діалог культур, культурознавча обумовленість навчання, особистісно-діяльнісна спрямованість); форми та методи навчання (проблемно-пошукові, дискусійні, дослідницькі, творчі); форми занять (лекції, групові дискусії, рольові ігри); засоби навчання (основні — автентичні художні тексти; додаткові — відеофільми, таблиці, ілюстрації).

Формування міжкультурної компетенції стає можливим тільки на основі розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності. Цей процес тісно пов'язаний з розвитком комунікативної компетенції. Г. Єлізарова підкреслює, що компоненти міжкультурної компетенції співвідносяться з компонентами іншомовної комунікативної компетенції: лінгвістичним, соціолінгвістичним, дискурсивним, стратегічним, соціокультурним та соціальним. При цьому вона зазначає, що «міжкультурна компетенція може бути притаманна тільки медіатору культур — мовленнєвій особистості, яка вивчає будь-яку мову як іноземну» [3].

Найважливішим результатом формування міжкультурної компетенції студентів стає здатність до удосконалення у напрямку полікультурності. Для цього на заняттях, у першу чергу, необхідно застосовувати ситуативне моделювання міжкультурних контактів, де студенти використовують необхідні компоненти міжкультурної компетенції для успішної комунікації. При цьому важливо не ідентифікувати себе як носія мови, яка вивчається, а через усвідомлення своєї власної культури досягти взаєморозуміння.

Опанування міжкультурною компетенцією неможливо без практики спілкування і в цьому сенсі дуже важливим стає використання методів інтерактивного навчання, таких як рольові і ділові ігри, дискусії, проекти, аналіз ситуацій тощо), адже саме вони надають можливість учасникам опинитися в конкретних ситуаціях міжкультурної взаємодії, набути необхідні знання, навички та уміння, набути досвіду взаємодії, розвинути дипломатичність у взаєминах.

Серед інтерактивних методів навчання найбільш ефективними є тренінги, адже вони вдало поєднують теоретичну і практичну сторони навчання.

Класифікацію тренінгів в області міжкультурної комунікації і компетенції запропонував дослідник У. Брислін [5], яка включає:

- тренінг самосвідомості, у якому індивід пізнає свої культурні основи;
- когнітивний тренінг, у якому учасники одержують інформацію про інші культури;
- тренінг атрибуції, що навчає учасників пояснювати причини ситуацій і дій з точки зору іншої культури;
- поведінковий тренінг, що має за мету навчання практичним навичкам, необхідним для діяльності в іншій культурі;

— ситуативний тренінг, що припускає відтворення і аналіз конкретних міжкультурних контактів, а також обговорення проблем, що виникають у результаті таких контактів.

На заняттях з іноземної мови міжкультурну компетенцію доцільно формувати за такими аспектами:

1. Формування знань щодо правил і норм поведінки, звичаїв, особливостей менталітету, стилю життя, моральних і культурних цінностей, особливостей ділової комунікації країни, мову якої вивчають. Для цього можна застосовувати наступні методи: розповіді представників іншомовної країни, доповіді студентів про історію, традиції та культурні цінності іншомовної країни; рольові ігри, ділові ситуації, дискусії; вивчення текстів, що знайомлять з культурою інших країн тощо.

2. Формування умінь та навичок міжкультурного спілкування, розвиток взаємної міжкультурної поваги до цінностей культури інших країн, толерантності, здатності усвідомлювати себе як полікультурного суб'єкта. У межах цього аспекту слід розробляти рольові та ділові ігри, наприклад, з організації візитів, прийому іноземних партнерів, проведення інтерв'ю тренінгів тощо.

3. Закріплення та перевірка знань щодо міжкультурних комунікацій і компетенцій. Тут треба використовувати аналіз проведення рольових і ділових ігор, інтерв'ю, тренінгів, тактик ведення міжкультурної взаємодії фахівців економічних підприємств у різних ситуаціях, перегляд і обговорення відеоматеріалів тощо.

Велике значення для успішного процесу навчання міжкультурної компетенції має організація самостійної роботи студентів у вигляді підготовки доповідей, презентації, проектів, рольових і ділових ігор тощо.

Отже, рівень сформованості міжкультурної компетенції буде вищим, якщо на заняттях з іноземної мови систематично використовуються інтерактивні методи навчання та автентичні матеріали, організовується взаємодія студентів у малих групах з імітацією міжкультурного спілкування.

Слід також зазначити, що міжкультурна компетенція є складником академічного процесу при вивченні іноземної мови та її формування має за мету досягнення такого рівня компетенції, який буде необхідним і достатнім для професійної діяльності, ділового і наукового спілкування з представниками іншомовних країн.

Література

1. Bolten J. Interkulturelle Kompetenz. Landeszentrale für politische Bildung. — Thüringen, Erfurt, 2007.
2. Gudycunst W.B. Cross-cultural and intercultural communication. — Sage Publications, 2003.
3. Елизарова Г.В. Культура и обучение иностранным языкам. — Изд-во Союз, 2001.
4. Knapp-Potthoff A. Zeitschrift für Fremdsprachenforschung. — №1. — 1990.
5. Breslin R.W., Yoshida T. Intercultural Kommunikation Training: An Introduction. — Thousand Oaks, 1994.